

# LÍFEYRISSJÓÐUR BANKAMANNA ALDURSDEILD

---

TRYGGINGAFRÆÐILEG ATHUGUN 2022

2023-03-31

**TBG ehf.**

Tryggingastærðfræðistofa Bjarna Guðmundssonar ehf.  
Grensásvegi 7 – 108 Reykjavík

Eftirfarandi tryggingafræðileg athugun á stöðu Aldursdeildar Lífeyrissjóðs bankamanna í lok árs 2022 er unnin að beiðni stjórnar sjóðsins í samræmi við ákvæði 5. greinar samþykktar sjóðsins. Athugunin er gerð í samræmi við ákvæði l. 129/1997, ákvæði reglugerðar 391/1998 og stuðst er við leiðbeinandi reglur Félags íslenskra tryggingastærðfræðinga um framkvæmd tryggingafræðilegra athugana frá árinu 2002. Tryggingafræðileg athugun var síðast gerð miðað við stöðu sjóðsins í lok árs 2021.

Í tryggingafræðilegri athugun felst samanburður á verðmæti eigna sjóðsins og iðgjalda við þær skuldbindingar til greiðslu lífeyris sem leiða af samþykktum sjóðsins. Lög um starfssemi lífeyrissjóða og samþykktir sjóðsins setja vikmörk fyrir þann mun sem heimill er milli eignaliða og skuldbindinga.

Aldursdeild Lífeyrissjóðs bankamanna veitir réttindi í samtryggingu. Samþykktum sjóðsins um réttindaöflun var breytt á árinu 2022 og er réttindaöflun frá upphafi árs 2023 háð fæðingarári sjóðfélaga auk þess að vera háð aldri sjóðfélaga þegar iðgjald er greitt eins og verið hefur.

Mat á skuldbindingum byggir á upplýsingum um réttindi sjóðfélaga úr réttindabókhalda sjóðsins sem sjóðurinn lét í té. Við mat eignaliða er einnig stuðst við upplýsingar fengnar úr ársreikningi og fjárhagsbókhalda sjóðsins.

Helstu reikniforsendur sem notaðar eru við athuginina eru :

Raunávöxtun eigna sjóðsins verði 3,5% árlega  
Lífslíkur sjóðfélaga : samkvæmt reynslu íslenskra lífeyrissjóða 2014-2018  
Lífslíkur annarra réttihafa : samkvæmt íslenskri reynslu 2014-2018

Auk þess er gert ráð fyrir að frá árinu 2016 muni dánartíðni lækka í samræmi við spálíkan Félags íslenskra tryggingastærðfræðingar frá árinu 2020

Örorkulíkur sjóðfélaga : Eftir reynslu í íslenskum lífeyrissjóðum 2011-2016, aðlagðar að reynslu Lífeyrissjóðs bankamanna. Nú er miðað við nýja aðlögun, sem byggist á reynslu deildarinnar árin 2018-2022

Reikniforsendur um lífslíkur eru breyttar frá síðustu tryggingafræðilegri athugun. Er nú alfarið miðað við líkan Félags íslenskra tryggingastærðfræðinga frá árinu 2020 um áframhaldandi lækkun aldursbundinnar dánartíðni sem var sýnd til hliðsjónar í tryggingafræðilegri athugun og ársreikningi síðasta árs.

Skuldbindingar vegna þeirra iðgjalda sem greidd hafa verið til sjóðsins vegna iðgjaldatímabila fram til loka 2022 kallast áfallnar skuldbindingar. Heildar lífeyrisskuldbindingar sjóðsins eru skuldbindingar sjóðsins þegar einnig er ætlað fyrir réttindum vegna ógreiddra iðgjalda núverandi sjóðfélaga og lúta ákvæði laga um heimil

vikmörk að mun á heildarskuldbindingum og endurmetnum eignum að viðbættu verðmæti iðgjalda.

Er niðurstaða athugunarinnar að verðmæti eigna sjóðsins að meðtöldum iðgjöldum reiknast 90.306,8 milljónir og skuldbindingar vegna lífeyrisgreiðslna og rekstrarkostnaðar 99.989,2 milljónir. Mismunur eigna af frádregnum skuldbindingum er því -9.497,1 milljónir, eða -9,5% af skuldbindingum.

Staða sjóðsins er innan þeirra marka sem almennt eru áskilin í l. 129/1997 en þar eru hámark vikmarka milli eigna og skuldbindinga 10% á einstöku ári og 5% fyrir stöðu samfellt í fimm ár. Staða sjóðsins var metin jákvæð í lok árs 2021.

Samþykktir Lífeyrissjóðs bankamanna tiltaka ekki vikmörk fyrir mun eigna og skuldbindinga en í 5. grein samþykktar er að finna almennt ákvæði um að jöfnuður skuli vera milli eigna og skuldbindinga.

Eignir sjóðsins að frádregnu án verðmætis iðgjalda reiknast milljónir 62.355,9 og áfallnar skuldbindingar 72.347,7 milljónir, og eignir að frádregnum skuldbindingum -9.991,8 milljónir eða -13,8%. Lög kveða ekki sérstaklega á um vikmörk áfallinna skuldbindinga og eigna og ekki heldur samþykktir Aldursdeildar Lífeyrissjóðs bankamanna.

Nánari grein er gerð fyrir forsendum, reikniaðferðum og niðurstöðum hér á eftir. Tryggingafræðilegt mat á lífeyrisskuldbindingum ber að skoða sem vænta niðurstöðu úr reiknilíkani þar sem byggt er á forsendum sem eru háðar óvissu. Mismunur milli niðurstöðu reiknilíkansins og raunveruleika geta komið fram bæði vegna tilviljanasveiflna, einkum þegar sá hópur sem reiknað er fyrir er lítill, og einnig vegna þeirrar miklu óvissu sem er um forsendur sem notaðar eru. Forsendur reiknilíkansins lúta að vöxtum, dánarlíkum og fleiru áratugi fram í tímann og því nánast óhjákvæmilegt að frávik komi fram frá þeim forsendum sem reiknað er eftir.

Virðingarfyllst,



---

Bjarni Guðmundsson, tryggingastærðfræðingur

---

## ALDURSDEILD LÍFEYRISSJÓÐS BANKAMANNA

---

Lífeyrissjóður bankamanna hét áður Eftirlaunasjóður starfsmanna Landsbankans og Seðlabankans en starfsemi hans má rekja aftur til ársins 1929. Hinn 1. janúar 1998 breyttist nafn sjóðsins og starfsemi var skipt í tvær deildir, Hlutfallsdeild og Stigadeild sem nú er Aldursdeild. Hlutfallsdeild er lokuð fyrir nýjum sjóðfélögum en varðveitir hluta af réttindum sjóðfélaga sem áunnin eru fyrir lok árs 1997. Sjóðfélagar ELS áttu við lok árs 1997 val um hvort þeir flyttu áunninn rétt sinn og réttindaöflun til framtíðar yfir í Stigadeild sjóðsins eða greiddu til Hlutfallsdeildar, en deildin er eins og áður sagði lokuð fyrir inngöngu nýrra sjóðfélaga. Stigadeild veitti réttindi óháð aldri sjóðfélaga þegar iðgjald var greitt fram til loka 2007.

Í upphafi árs 2008 var tekin upp aldurstengd réttindaöflun og jafnframt fengu greiðandi sjóðfélagar viðbætur á réttindi sín í séreign vegna lægri réttindaöflunar í samtryggingu til framtíðar.

---

## RÉTTINDAÁKVÆÐI

---

Réttindi sjóðfélaga til lífeyris og skylda þeirra til greiðslu iðgjalda til sjóðsins fara eftir ákvæðum samþykktá sem staðfestar voru af fjármálaráðuneytinu í desember 2022.

Lífeyrisréttindi sem aldursdeild veitir eru ævilangur ellilífeyrir frá 67 ára aldri, örorkulífeyrir ef sjóðfélagi verður ófær um að gegna starfi því er veitt hefur honum aðild að sjóðnum og örorka er metin a.m.k. 40%, makalífeyrir til maka sem sjóðfélagi lætur eftir sig við andlát, og barnalífeyrir vegna fráfalls sjóðfélaga eða töku örorkulífeyris. Makalífeyrir er greiddur í tvö ár, eða meðan yngsta barn sem sjóðfélagi hafði á framfæri er undir 23 ára aldri eða ef maki sjóðfélaga er öryrki. Frá 1.1.2023 ræðst réttindaöflun af fæðingarári sjóðfélaga auk aldurs þegar iðgjald er greitt. Er breytingin til samræmis við breytingar sem orðið hafa á mati lífeyrisskuldbindinga, þar sem nú er notast við spálíkan um áframhaldandi lækkun aldursbundinnar dánartíðni.

Réttindi sem áunnin voru í stigadeild eru varðveitt óbreytt í aldursdeild.

Lífeyrisréttindi sem aflað er eftir breytingu samþykktá 1. janúar 2008 ráðast af því iðgjaldi sem greitt er inn til sjóðsins og aldursbundnum réttindatöflum. Lífeyrisréttindi eru verðtryggð miðað við vísitölu neysluverðs. Uppfylli sjóðfélagi skilyrði um iðgjaldagreiðslur er við ákvörðun örorku- og makalífeyrisréttar miðað við þau réttindi sem sjóðfélagi hefði aflað ef hann hefði greitt til sjóðsins fram til 67 ára aldurs.

Ofangreind ágríp samþykktá er ekki tæmandi og er um fyllri upplýsingar vísað til 3. og 4. greinar samþykktá um aðild að sjóðnum, 18. - 20. greinar um iðgjöld og grundvöll lífeyrisréttinda, um 21. - 24. greinar samþykktá varðandi skilyrði fyrir rétti til töku lífeyris og réttindaákvæði og til 25. greinar um geymd réttindi. Um breytingu réttindakerfis 2008 og útgreiðslu til séreignar er fjallað í 37. grein.

---

## GÖGN

---

Helstu gögn sem stuðst hefur verið við eru:

1) Upplýsingar um einstaka lífeyrisþega og greiðslur til þeirra í desember 2022.

2) Fyrir aðra sjóðfélaga Aldursdeildar var fengin skrá um öflun lífeyrisréttinda á hverju ári. Fyrir alla sjóðfélaga fengust upplýsingar um fæðingarár og kyn.

Gagna þessara var aflað af starfsmönnum sjóðsins úr réttindabókhaldi lífeyrissjóðsins.

Við áætlun um framtíðariðgjöld vegna iðgjaldatímabila 2023 og síðar sem núverandi sjóðfélagar eiga eftir að greiða til sjóðsins er miðað við að allir þeir sem öðluðust réttindi á árinu 2022 og ekki hafa byrjað töku lífeyris muni halda áfram að greiða sama iðgjald til framtíðar og ávinna sér réttindi. Er þessi hópur sjóðfélaga kallaðir virkir sjóðfélagar en aðrir þeir sem eiga réttindi í sjóðnum og ekki eru lífeyrisþegar kallaðir óvirkir sjóðfélagar.

Úr ársreikningum sjóðsins fengust upplýsingar um kostnað við rekstur síðastliðin þrjú ár og auk þess um eignastöðu sjóðsins og úr verðbréfakerfi eru fengnar upplýsingar um greiðslukjör skuldabréfa og gengi eigna með breytilegar tekjur á markaðsverði.

Iðgjaldagreiðslur ársins 2022 hafa verið bornar saman við iðgjaldagreiðslur samkvæmt ársreikningi og lífeyrisgreiðslur desember 2022 bornar saman við lífeyrisgreiðslu ársins samkvæmt ársreikningi. Þá hafa upplýsingar um réttindi sjóðfélaga verið borin saman við samsvarandi upplýsingar frá athugun fyrra árs.

Hafa þessar athuganir ekki bent til annars en að byggja megi mat skuldbindinga sjóðsins á þeim gögnum sem fyrir liggja úr réttindakerfi, en gögn hafa ekki verið sannreynð með samanburði við frumgögn eða öðrum hætti en þeim sem hér er lýst.

---

## REIKNIFORSENDUR OG -AÐFERÐIR

---

Reikniforsendur fyrir tryggingafræðilegar athuganir íslenskra lífeyrissjóða eru tilgreindar í lögum 129/1997 og reglugerð 391/1998 sem fjármálaráðherra setur með heimild í fyrrgreindum lögum. Tryggingafræðingi er heimilt að vika frá þessum staðalforsendum ef talið er að sérstakar aðstæður í viðkomandi sjóð verði þess valdandi að aðrar forsendur eigi betur við. Engu að síður skal reiknað eftir staðalforsendum og sú niðurstaða birt til samanburðar.

Með reglugerð 391/1998 er fjármálaráðuneyti falið að gefa út töflur um lífs- og örorkulíkur til sem staðalforsendur fyrir tryggingastærðfræðilegar athuganir og jafnframt töflur um hjúskapar- og barneignalíkur, að fengnum tillögum Félags íslenskra tryggingastærðfræðinga.

Á árinu 2018 samþykkti Félag íslenskra tryggingastærðfræðinga nýjan reiknigrundvöll fyrir mat eftirlauna- og örorkuskuldbindinga fyrir íslenska lífeyrissjóði. Grundvöllurinn er byggður á athugun sem náði til allra íslenskra lífeyrissjóða. Ýmis nýmæli er að finna í

athuguninni, um mat á lífslíkum er byggt eingöngu á reynslu sjóðfélaga lífeyrissjóða en ekki þjóðarinnar allrar, lagt er mat á endurhæfingarlíkur með beinum hætti og loks er gert ráð fyrir mismunandi lífslíkum öryrkja og annarra. Á árinu 2019 var grunnurinn svo uppfærður með hliðsjón af breytingum á lífslíkum sem orðið hafa meðal þjóðarinnar allrar frá árunum 2010-2014 til 2014-2018. Grunnurinn hefur í þessari mynd verið auglýstur af fjármálaráðuneyti sem staðalforsendur fyrir athuganir íslenskra lífeyrissjóða. Með fráviksheimild er tryggingastærðfræðingi heimilt að nota aðlögun grunnsins að sérstökum aðstæðum í hverjum lífeyrissjóð.

Gögnin frá 2011-2016 fyrir Lífeyrissjóð bankamanna bentu til að fyrir reynslu sjóðsins myndi henta að nota 40% af meðaltíðni nýgengis örorku fyrir karla og 80% fyrir konur. Hefur það verið notað undanfarin ár við tryggingafræðilegar athuganir sjóðsins. Ný skoðun sem gerð var á reynslu í Aldursdeild árin 2018-2022 benti til að örorkutíðni sjóðsins væri enn lægri, og að hlutföllin 35% fyrir karla og 65% fyrir konur lýstu betur því tímabili. Voru þau hlutföll notuð við tryggingafræðilega athugun ársins 2022.

Einnig er notast við líkan Félags íslenskra tryggingastærðfræðinga um framtíðar lækkun aldursbundinnar dánartíðni en sá útreikningur var sýndur til hliðsjónar í síðustu tryggingafræðilegri athugun.

Staðalforsendur um giftingar- og örorkulíkur eru skv. reiknigrunni sem gefinn hefur verið út af Félagi íslenskra tryggingastærðfræðinga og fjármálaráðuneytið auglýst sem staðalforsendur.

Staðalaðferð reglugerðar 391/1998 um mat á rekstrarkostnaði er að leggja til grundvallar meðaltal rekstrarkostnaðar síðustu þriggja ára, uppfærðan til verðlags í lok úttektarárs. Gert er ráð fyrir óbreyttum kostnaði næstu fimm tíu ár. Rekstrarkostnaði deildarinnar er síðan skipt milli áfallinna og heildarskuldbindinga í hlutfalli við skuldbindingar og iðgjöld.

Gert er ráð fyrir 3,5% árs ávöxtun eigna sjóðsins umfram hækkun lífeyrisréttinda sem breytast eins og vísitala neysluverðs til verðtryggingar.

Skuldbindingar eru metnar í tvennu lagi. Annars vegar eru metnar áfallnar skuldbindingar, þ.e. þær skuldbindingar sem sjóðurinn hefur þegar tekið á sig vegna áunninna réttinda sjóðfélaga og hins vegar framtíðarskuldbindingar sjóðsins, sem eru þær skuldbindingar sem falla munu á sjóðinn vegna þeirra iðgjalda sem ætlað er að berist sjóðnum frá þeim sjóðfélögum sem taldir eru virkir er athugun fór fram.

Samanlagt eru áfallnar- og framtíðarskuldbindingar heildarskuldbinding sjóðsins vegna lífeyrisgreiðslna.

Við mat áfallinna skuldbindinga er fyrir lífeyrisþega miðað við úrskurðaðan lífeyri í desember 2022. Fyrir aðra sjóðfélaga reiknað hverjar verða muni lífeyrisgreiðslur til þeirra samkvæmt samþykktum sjóðsins miðað við þegar áunnin réttindi. Þegar heildarskuldbinding er reiknuð er miðað við allir sem taldir eru til virkra sjóðfélaga verði það áfram þar til starfi lýkur vegna aldurs, örorku eða andláts.

Áfallin skuldbinding fyrir virka og óvirka sjóðfélaga er reiknuð miðað við áunnin réttindi eins og þau voru við lok árs 2022.

Lífeyrisaldur er reiknaður 67 ár í samræmi við samþykktir sjóðsins. Réttindatöflur sem segja til um breytingu á lífeyrisrétti við val á öðrum lífeyrisaldri en 67 (seinkun eða flýting) eru þannig settar upp að lífeyrisskuldbindingar sjóðsins breytist ekki við valið.

## NIÐURSTÖÐUR

Eftirfarandi tafla sýnir skiptingu lífeyrisskuldbindinga eftir tegundum lífeyris, og hvort um er að ræða áunnin réttindi eða áætlaða réttindaöflun vegna framtíðariðgjalda.

### Lífeyrissjóður bankamanna - Aldursdeild Tryggingafræðileg athugun 2022

Eignaliðir	Eignir	Iðgjöld	Samtals
Bókfærð eign	62.488,1		62.488,1
Endurmat	-132,2		-132,2
Núvirði iðgjalda		28.136,2	28.136,2
<b>Samtals eignir</b>	<b>62.355,9</b>	<b>28.136,2</b>	<b>90.492,1</b>
Skuldbindingar	Áunnið	Framtíð	Samtals
Ellilífeyrir	65.209,0	24.147,4	89.356,4
Örorkulífeyrir	4.245,6	1.686,5	5.932,1
Makalífeyrir	1.229,3	449,1	1.678,4
Barnalífeyrir	22,9	93,4	116,3
Rekstrarkostnaður	1.640,9	1.265,1	2.906,0
<b>Samtals skuldbindingar</b>	<b>72.347,7</b>	<b>27.641,5</b>	<b>99.989,2</b>
<b>Eignir umfram skuldbinding</b>	<b>-9.991,8</b>	<b>494,7</b>	<b>-9.497,1</b>
<b>Hlutfall</b>	<b>-13,8%</b>	<b>1,8%</b>	<b>-9,5%</b>

Samanburður við fyrra ár verður hér gerður miðað við niðurstöðu eftir sambærilegum reikniforsendum. Heildar staða deildarinnar í fyrra með nýjum lífslíkum var reiknuð -7,0%, framtíðarstaða neikvæð um 14,8% og áfallin staða neikvæð um 3,0%. Með breytingu réttindaákvæða í lok árs 2022 næst jafnvægi á framtíðarstöðu en aftur á móti versnar áfallin stað töluvert á liðnu ári þar sem ávöxtun eigna var fjarri því að ná viðmiðun tryggingafræðilegra útreikninga um 3,5% raunávöxtun.

Munur milli eignaliða og heildarskuldbindinga lífeyrissjóða má samkvæmt ákvæðum l. 129/1997 ekki reiknast yfir 5% samfellt í fimm ár, eða 10% í eitt ár, mælt sem hlutfall af skuldbindingum. Sjóðurinn uppfyllir þessi almennu skilyrði l. 129/1997 um tryggingafræðilega stöðu í lok árs 2022.

Sjóðurinn fékk á árinu 2022 greitt fjárframlag frá ríkissjóði samkvæmt ákvæðum VI. kafla laga nr. 113/1990 um tryggingagjald. Ekki er tekið tillit til þessa framlags til framtíðar, enda hefur sjóðurinn ekki sett í samþykktir sínar ákvæði um ráðstöfun framlagsins, sbr. ákvæði rg. 391/1998. Framlag sjóðsins til Virk endurhæfingar er að sinni ekki metið sem skuldbinding þar sem gert er ráð fyrir að örorkuskuldbinding sjóðsins muni lækka sem svarar til verðmætis framlagsins, sbr. ákvæði XV til bráðabirgða í l. 129/1997.

---

## FYLGISKJÖL

---

1. Óvirkir sjóðfélagar, fjöldi og áunnin réttindi eftir aldri og kyni
2. Virkir sjóðfélagar, fjöldi, áunnin réttindi og iðgjöld eftir aldri og kyni
3. Lífeyrisþegar
4. Breyting á fjölda og stöðu sjóðfélaga 2022
5. Endurmat
6. Tryggingafræðileg staða 2022, meginniðurstaða
7. Tryggingafræðileg staða 2022 reiknuð með staðalforsendum
8. Framreikningur á stöðu 2021
8. Breyting áfallinna skuldbindinga 2022
9. Aldursdreifing virkra sjóðfélaga
10. Meðaliðgjald greitt til sjóðsins